

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

UZNESENIE

Ústavného súdu Slovenskej republiky

II. ÚS 3/2023-9

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára a v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED]

[REDACTED], proti postupu Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom v konaní vedenom pod sp. zn. 2 T 286/2008, postupu Krajského súdu v Trenčíne v konaní vedenom pod sp. zn. 23 To 70/2020 a postupu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 58/2021 takto

r o z h o d o l :

1. Žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred Ústavným súdom Slovenskej republiky **n e v y h o v u j e .**
2. Ústavnú sťažnosť **o d m i e t a .**

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť a argumentácia sťažovateľa

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručenou ústavnému súdu 25. októbra 2022 domáha vyslovenia porušenia základných práv podľa čl. 12 ods. 1, 2 a 3, čl. 33, čl. 34 ods. 1 a 2 písm. b) a čl. 47 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 3 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 2 T 286/2008, postupom Krajského súdu v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 23 To 70/2020 a postupom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 4 Tdo 58/2021 (spolu ďalej aj „napadnuté konanie“). Domáha sa tiež vyslovenia príkazu najvyššiemu súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prieťahov a priznania finančného zadosťučinenia v sume podľa uváženia ústavného súdu.

2. V ústavnej sťažnosti, ktorá je napísaná samotným sťažovateľom zrozumiteľne v slovenskom jazyku, sťažovateľ uviedol, že v trestnom konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. 2 T 286/2008 ako obžalovaný požiadal o ustanovenie tlmočníka do jeho materinského jazyka, ktorým je rómčina. V priebehu trestného konania pred okresným súdom požiadal tlmočník o „*oslobodenie od povinnosti tlmočenia pre vysoké pracovné zaťaženie*“. Následne okresný súd vykonával hlavné pojednávanie bez prítomnosti tlmočníka, čím zabránil sťažovateľovi „*realne Aktivnu obhajobu pred súdom*“. Okresný súd pokračoval v „*obmedzovaní menšinových prav*“ a 23. apríla 2020 rozhodol rozsudkom. Proti rozsudku okresného súdu podal sťažovateľ odvolanie. Krajský súd rozhodol rozsudkom sp. zn. 23 To 70/2020 (podľa zistenia ústavného súdu rozsudkom z 25. januára 2021, pozn.), pričom „*odignoroval*“ ústavou zaručené právo sťažovateľa na tlmočníka.

3. Proti rozsudku krajského súdu podal sťažovateľ 29. júna 2021 dovolanie, kde opätovne poukázal na svoju diskrimináciu ako občana rómskej národnosti. Najvyšší súd uznesením č. k. 4 Tdo 58/2021 z 24. augusta 2022 jeho dovolanie odmietol, čím „*znemožnil Sťažovateľovi používať Romsky jazyk*“. Najvyšší súd ku dňu podania tejto ústavnej sťažnosti nevyhotovil uznesenie v písomnej podobe. Sťažovateľ k ústavnej sťažnosti pripojil prípis predsedu senátu najvyššieho súdu z 13. októbra 2022, z ktorého vyplýva, že predseda najvyššieho súdu predĺžil lehotu na písomne vyhotovenie predmetného uznesenia do 23. novembra 2022.

4. V napadnutom konaní pociťuje sťažovateľ ako občan rómskej národnosti diskrimináciu, pretože mu všeobecné súde neumožnili používať jeho materinský jazyk.

5. Sťažovateľ zároveň ústavný súd požiadal o ustanovenie právneho zástupcu na zastupovanie v konaní o jeho ústavnej sťažnosti, čo odôvodnil tým, že sa nachádza vo výkone trestu a je nemajetný. Ako na dôkaz o svojej nemajetnosti poukázal na nález ústavného súdu č. k. IV. ÚS 178/2022 z 28. marca 2022, kde mu bol v konaní pred ústavným súdom ustanovený právny zástupca.

II.

Predbežné prerokovanie ústavnej sťažnosti

6. Ústavný súd ústavnú sťažnosť sťažovateľa predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí senátu ústavného súdu podľa § 56 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a posudzoval, či sú splnené podmienky konania, pričom jednou z nich je splnenie náležitostí návrhu na začatie konania. Kvalifikovanou podmienkou konania je aj obligatórne zastúpenie navrhovateľa advokátom. O jeho ustanovenie sťažovateľ požiadal ústavný súd.

7. Aby ústavný súd mohol rozhodnúť o ustanovení právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom (§ 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde), musí najprv zistiť, či sú kumulatívne splnené tri podmienky, resp. predpoklady na ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným

súdom: (i) žiadosť o ustanovenie právneho zástupcu, (ii) majetkové pomery odôvodňujúce takúto žiadosť, (iii) nejde o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti.

8. Ak teda ústavný súd zistí, že buď majetkové pomery sťažovateľa takúto žiadosť neodôvodňujú, alebo ide o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti (nie je daná právomoc ústavného súdu na prerokovanie ústavnej sťažnosti, ústavná sťažnosť je oneskorená, neprípustná alebo zjavne neopodstatnená), znamená to, že nie sú splnené predpoklady ustanovenia právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom, v dôsledku čoho nemožno žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom vyhovieť.

9. Ústavný súd je tiež podľa § 45 zákona o ústavnom súde viazaný rozsahom a dôvodmi návrhu na začatie konania. Viazanosť ústavného súdu návrhom sa vzťahuje zvlášť na návrh výroku rozhodnutia, ktorého sa sťažovateľ domáha. Ústavný súd môže rozhodnúť len o tom, čoho sa sťažovateľ domáhal v petite svojej ústavnej sťažnosti, a vo vzťahu k tomu subjektu, ktorý označil za porušovateľa svojich práv (čl. 2 ods. 2 ústavy).

10. Sťažovateľ v odôvodnení ústavnej sťažnosti namietal porušenie označených práv podľa ústavy a dohovoru garantujúcich právo na tlmočníka a právo na používanie materinského jazyka v úradnom styku rozhodnutiami všeobecných súdov v napadnutom konaní. V petite ústavnej sťažnosti namietala porušenie svojich označených práv výlučne postupom všeobecných súdov, a nie aj predmetnými rozhodnutiami okresného súdu, krajského súdu a najvyššieho súdu. Vychádzajúc z uvedeného, predmetom ústavného prieskumu sťažovateľom namietaného porušenia jeho v ústavnej sťažnosti označených práv môže byť len označený postup okresného súdu, krajského súdu a najvyššieho súdu. Odôvodnenie ústavnej sťažnosti sťažovateľa zjavne nezodpovedá navrhovanému petitu ústavnej sťažnosti a nekorešponduje s ním, a preto ústavná sťažnosť nespĺňa náležitosti kvalifikovaného návrhu na začatie konania pred ústavným súdom. Napriek tomu ústavný súd nepovažoval za potrebné vyzývať sťažovateľa na doplnenie jeho podania, keďže v rámci predbežného prerokovania s prihliadnutím na sťažovateľom formulované argumenty (a označené práva, ktorých porušenia sa sťažovateľ domáha) ústavný súd dospel k záveru, že aj v prípade kvalifikovaného petitu by bolo potrebné ústavnú sťažnosť sťažovateľa odmietnuť podľa § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde, a to v časti z dôvodu nedostatku právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie [§ 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde] a v časti ako zjavne neopodstatnenú [§ 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde].

II.1. K namietanému porušeniu označených práv „postupom“ okresného súdu a krajského súdu:

11. Vo vzťahu k sťažovateľom napadnutému postupu (a teda aj rozhodnutiu) okresného súdu a krajského súdu ústavný súd konštatuje, že v zmysle princípu subsidiarity zakotveného v čl. 127 ods. 1 ústavy poskytuje ústavný súd v konaní podľa uvedeného článku ochranu základným právam alebo slobodám fyzických osôb a právnických osôb za podmienky, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd. Systém ústavnej ochrany základných práv a slobôd je teda rozdelený medzi všeobecné súdy a ústavný súd, pričom ochranu základným právam a slobodám poskytuje

v zmysle ústavy primárne všeobecné súdnictvo a ústavný súd až subsidiárne. Ak teda ústavný súd pri predbežnom prerokovaní sťažnosti zistí, že sťažovateľ sa ochrany svojich základných práv alebo slobôd môže domôcť využitím jemu dostupných a účinných prostriedkov nápravy pred iným (všeobecným) súdom, musí takúto sťažnosť odmietnuť z dôvodu nedostatku právomoci na jej prerokovanie (I. ÚS 6/04, II. ÚS 90/06, III. ÚS 42/07, IV. ÚS 180/2021).

12. Zmyslom a účelom uvedeného princípu subsidiarity je to, že ochrana ústavnosti nie je a ani podľa povahy veci nemôže byť výlučne úlohou ústavného súdu, ale je úlohou všetkých orgánov verejnej moci v rámci im zverených kompetencií. Všeobecné súdy, ktoré sú povinné vykladať a aplikovať príslušné zákony na konkrétny prípad v súlade s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 5 ústavy, sú primárne zodpovedné aj za dodržiavanie tých práv a základných slobôd, ktoré ústava alebo medzinárodná zmluva dotknutým fyzickým osobám zaručuje. Ústavný súd predstavuje v tejto súvislosti *ultima ratio* inštitucionálny mechanizmus, ktorý nasleduje až v prípade nefunkčnosti všetkých ostatných orgánov verejnej moci, ktoré sa na ochrane ústavnosti podieľajú. Opačný záver by znamenal popieranie princípu subsidiarity právomoci ústavného súdu podľa zásad uvedených v § 132 ods. 2 zákona o ústavnom súde (III. ÚS 149/04, IV. ÚS 135/05).

13. Z obsahu ústavnej sťažnosti a uznesenia najvyššieho súdu z 24. augusta 2022, ktoré si ústavný súd dohľadal prostredníctvom webového portálu Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, vyplýva, že rozsudok okresného súdu z 23. apríla 2020 bol predmetom súdneho prieskumu realizovaného krajským súdom na základe sťažovateľom podaného odvolania. Konanie o tomto odvolaní bolo skončené rozsudkom krajského súdu z 25. januára 2021. Pre rozhodnutie ústavného súdu v časti namietaného porušenia označených práv postupom (resp. rozsudkom) okresného súdu je teda podstatné, že existoval „iný súd“, na ktorý poukazuje čl. 127 ods. 1 ústavy. To vylučuje právomoc ústavného súdu na prieskum ústavnou sťažnosťou prezentovaného porušenia označených práv zaručených ústavou a dohovorom rozsudkom okresného súdu. Na prerokovanie tejto časti ústavnej sťažnosti nemá ústavný súd danú právomoc, preto ju bolo potrebné v tejto časti odmietnuť pre nedostatok právomoci ústavného súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde (bod 2 výroku tohto uznesenia).

14. Sťažovateľ tiež namieta porušenie svojich v ústavnej sťažnosti označených práv napadnutým postupom (rozsudkom) krajského súdu, ktorým krajský súd ako odvolací súd zrušil rozsudkom okresného súdu vyhlásené výroky o uloženom súhrnnom treste odňatia slobody a o uloženom súhrnnom treste zákazu činnosti a pri nezmenenom výroku o vine uložil sťažovateľovi trest odňatia slobody vo výmere 5 rokov. Proti rozsudku krajského súdu sťažovateľ podal dovolanie.

15. Z uvedeného vyplýva, že sťažovateľ aj vo vzťahu k rozsudku krajského súdu mal k dispozícii účinný prostriedok nápravy (vo forme dovolania), ktorý využil a o ktorom bol oprávnený a povinný rozhodnúť orgán verejnej moci (najvyšší súd), ktorého právomoc predchádza právomoci ústavného súdu. Rozhodovacia činnosť všeobecných súdov všetkých stupňov (vrátane dovolacieho) pritom v zásade pokrýva celý rozsah základných práv spojených s trestným konaním, ktorý je relevantný pre konanie o ústavnej sťažnosti, keďže všeobecné súdy plnia úlohu nielen ochrancov zákonnosti,

ale aj prvotných ochrancov ústavnosti. Právomoc ústavného súdu ako nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) je preto (okrem výnimočných prípadov) uplatniteľná až po vyčerpaní riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov, ktoré právna úprava subjektom zúčastneným na konkrétnom konaní pred orgánom verejnej moci v záujme ochrany ich práv (vrátane základných práv a slobôd) poskytuje.

16. V tejto časti ústavný súd konštatuje, že ak sa argumentmi sťažovateľa [ktoré možno podriadiť pod dovolacie dôvody podľa § 371 ods. 1 písm. c) a i) Trestného poriadku] proti rozsudku krajského súdu v rámci posudzovania dovolacích dôvodov zaoberal najvyšší súd, a to v miere, ktorá splnila všetky atribúty pre naplnenie ochrany sťažovateľom označených základných práv, ústavný súd nemá na opätovné posúdenie týchto argumentov právomoc.

17. Pretože najvyšší súd sa v dovolacom konaní zaoberal predmetnými námietkami sťažovateľa v naznačenej miere, ústavný súd odmietol ústavnú sťažnosť aj vo vzťahu ku krajskému súdu podľa § 56 ods. 2 písm. a) zákona o ústavnom súde pre nedostatok právomoci ústavného súdu na jej prerokovanie.

II.2. K namietanému porušeniu označených práv „postupom“ najvyššieho súdu:

18. Z § 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde vyplýva, že úlohou ústavného súdu pri predbežnom prerokovaní ústavnej sťažnosti je tiež posúdiť, či táto nie je zjavne neopodstatnená. V súlade s konštantnou judikatúrou ústavného súdu možno o zjavnej neopodstatnenosti ústavnej sťažnosti hovoriť, keď namietaným postupom alebo namietaným rozhodnutím príslušného orgánu verejnej moci nemohlo dôjsť k porušeniu základného práva alebo slobody, ktoré označil sťažovateľ, a to buď pre nedostatok príčinnej súvislosti medzi označeným postupom alebo rozhodnutím príslušného orgánu verejnej moci a základným právom alebo slobodou, ktorých porušenie sa namietalo, prípadne z iných dôvodov. Za zjavne neopodstatnenú ústavnú sťažnosť preto možno považovať takú, pri ktorej predbežnom prerokovaní ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného základného práva alebo slobody, ktorej reálnosť by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie.

19. Ústavný súd po preskúmaní ústavnej sťažnosti a uznesenia najvyššieho súdu z 24. augusta 2022 konštatuje, že argumentácia sťažovateľa (v podstate jediná, pozn.) v ústavnej sťažnosti o porušení jeho práva na tlmočníka je totožná s argumentáciou, ktorú vzniesol (okrem iných) v rámci dovolania. Najvyšší súd v uznesení na konkrétnu námietku sťažovateľa uviedol, že sťažovateľom *„namietaná vada v podobe údajného porušenia práva na tlmočníka (§ 2 ods. 20 Trestného poriadku), keď súd prvého stupňa zrušil v základnom trestnom konaní pribratie tlmočníka do rómskeho jazyka, taktiež nepredstavuje zásadné porušenie práva na obhajobu v zmysle § 371 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku. V prípade obvineného totiž súd prvého stupňa dospel k záveru, že obvinený nepravdivo vyhlásil, že slovenský jazyk neovláda, keď súd mal aj na podklade objektívnych dôkazov preukázané, že slovenský jazyk ovláda tak slovom, ako aj písmom, a preto rozhodnutie o pribratí tlmočníka zrušil. Daný záver má dovolací súd za zákonný a vecne správny, nakoľko v základnom konaní bolo objektívne preukázané, že obvinený nie je nositeľom práva na tlmočníka (ovláda slovenský jazyk) a zároveň, že toto právo priznávané Trestným poriadkom*

používa na iný účel ako sleduje zákon (procesné obštrukcie), a preto mu súdy správne nepriznali právo, ktoré mu neprináležalo.“

20. Podľa názoru ústavného súdu sa najvyšší súd v uznesení z 24. augusta 2022 podrobne zaoberal dovolacími námietkami sťažovateľa a v rámci toho aj konkrétnou námietkou sťažovateľa uplatnenou aj pred ústavným súdom, pričom jeho závery sú úplne logické a zrozumiteľné a ústavný súd sa s nimi plne stotožňuje.

20. Ústavný súd na základe uvedených skutočností a dôvodov, ako aj s prihliadnutím na svoju judikatúru, podľa ktorej možno za zjavne neopodstatnenú ústavnú sťažnosť považovať takú, pri ktorej predbežnom prerokovaní ústavný súd nezistil žiadnu možnosť porušenia označeného práva alebo slobody, ktorej reálnosť by mohol posúdiť po jej prijatí na ďalšie konanie, pri predbežnom prerokovaní ústavnú sťažnosť sťažovateľa v tejto časti odmietol podľa § 56 ods. 2 písm. g) zákona o ústavnom súde ako zjavne neopodstatnenú (bod 2 výroku tohto uznesenia).

III.

K žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom

21. V zmysle § 37 ods. 1 zákona o ústavnom súde ústavný súd môže ustanoviť navrhovateľovi právneho zástupcu, ak navrhovateľ o to požiadá, ak to odôvodňujú jeho pomery a nejde o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti. Tieto tri predpoklady na ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom musia byť splnené súčasne. Ak hoci len jeden z týchto predpokladov nie je splnený, nemožno žiadosti o ustanovenie právneho zástupcu vyhovieť (m. m. III. ÚS 265/2014, III. ÚS 588/2015, II. ÚS 193/2020).

22. Ústavný súd vzhľadom na výsledok posúdenia námietky sťažovateľa obsiahnutej v ústavnej sťažnosti dospel k záveru, že v danom prípade u sťažovateľa nie sú splnené podmienky na ustanovenie právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom. Z obsahu ústavnej sťažnosti a výsledku jej posúdenia ústavným súdom (ako to vyplýva z časti II tohto uznesenia) je zrejmé, že v danom prípade ide o zrejme bezúspešné uplatňovanie nároku na ochranu ústavnosti (m. m. III. ÚS 265/2014, III. ÚS 631/2017, II. ÚS 193/2020). Keďže nebol splnený jeden z nevyhnutných predpokladov ustanovenia právneho zástupcu v konaní pred ústavným súdom, žiadosti sťažovateľa o ustanovenie právneho zástupcu ústavný súd nevyhovel (bod 1 výroku tohto uznesenia).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 11. januára 2023

Luboš Szigeti
predseda senátu